

1984

ЈАНҒЫ ЈЫЛЛА!

**Агитатордын
БЛОКНОДЫ**

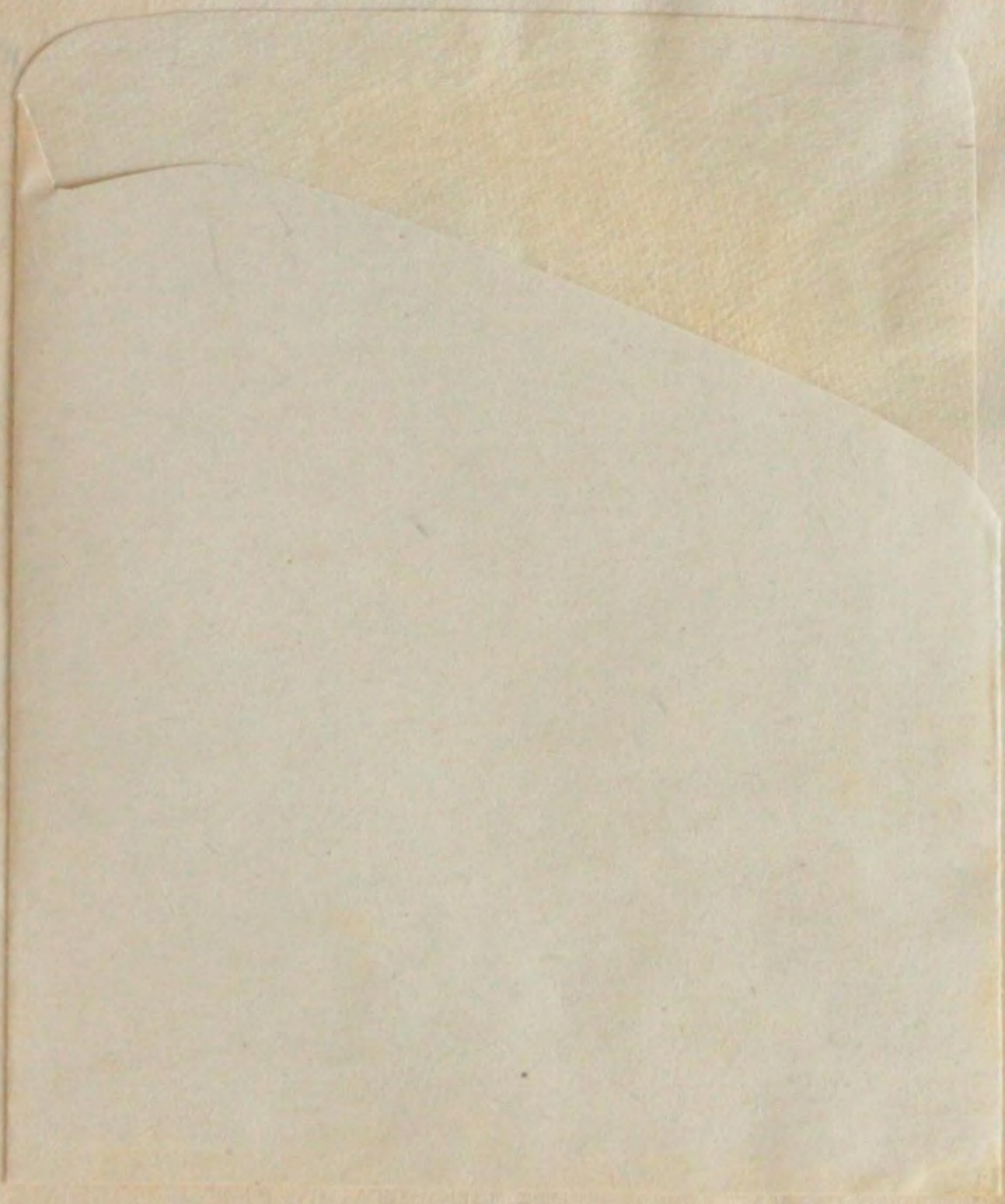
1983

ДЕКАБРЬ

12 №

Бастыра ороондордыг пролетарийлери, бириккилегер!

АГИТАТОРДЫН БЛОКНОДЫ

КПСС-тин Горно-Алтайский обкомынын пропаганда
ла агитация бөлүги

1983 j.
декабрь
12 №

Алтайдын бичиктер чыгарар издательствозынын
Туулу Алтайдагы бөлүги

БАЖАЛЫКТАР

Идеологический иш једимдү ле өдүмдү болзын	3
Коммунизмди тözöp бүүрерине	11
Билери быжу болгоны — иште болужар	15
Эрчимдү иш планнаг башталат	18
1984 жылда Туулу Алтайда өдötөн бирлик политкүндер- дин тематиказы	23
Издательствонун 60 жылдыгына	24
Вашингтоннын жууга белетенер политиказы	31

СОДЕРЖАНИЕ

Идеологическая работа — конкретность и деловитость	3
Во имя коммунистического созидания	11
Знания помогают в деле	15
Творчество начинается с плана	18
Примерная тематика областных единых политдней на 1984 год	23
Горно-Алтайскому издательству 60 лет	24
Военная политика Вашингтона	31

БЛОКНОТ АГИТАТОРА

Редакционная коллегия

Подписано в печать 28. 12. 83. АН 09772. Формат 60x84/16.
Усл. п. л. 2,09. Уч-изд. л. 2,04. Тираж 540. Заказ 5122.
Цена 4 коп.

Горно-Алтайское отделение Алтайского книжного издатель-
ства, 659700. г. Горно-Алтайск, ул. Горно-Алтайская, 36. Горно-
Алтайская типография, пр. Коммунистический, 27.

ИДЕОЛОГИЧЕСКИЙ ИШ ЈЕДИМДУ ЛЕ ӨДҮМДУ БОЛЗЫН

Областынын баштамы партийный организацияларында КПСС-тин июнь айдагы (1983 j.) Пленумынын итогторын шүүжери өдүп божоды. Пленумнын жөптөрүн Туулу Алтайдын коммунисттери, бастыра ишкүчиле жаткандары жарадып уткыдылар, КПСС-тин Төс Комитединин Политбюрозынын члени, Төс Комитеттин качызы нөкөр К. У. Черненконын докладында партиянын эмдиги өйдөги идеологический, жартамал-политический ижинин сурактары аайынча эдилген түп шүүлтелерди жүрүмде бүдүрерин ончо жанынан теренжиде шүүштилер.

КПСС-тин Төс Комитединин июнь айдагы (1983 j.) Пленумнын жөптөри, КПСС-тин Төс Комитединин Генеральный качызы нөкөр Ю. В. Андроповтын Пленумда айткан куучыны албаты-калыктын ортодо төзөмөл лө таскамал, идеологический ле жартамал-политический иш өткүреринде партийный организациялар башкарынатан программа боло берди.

Пленумнын материалдарын, олардо тургузылган задачаларды коммунисттерге, бастыра ишкүчиле жаткандарга теренжиде жартап айдып берерге партийный организациялар мынан да ары элбек иш өткүрерге келижер.

Идейно-жартамал иш өткүреринде бар једикпес-тутактарды јоголтоло, бу ишти кезем јарандырары жанынан кажы ла баштамы партийный организацияда өткүретен чокым иштер темдектелген. Бүгүн ле эртен ол иштерди «улусты јараш сөстөр айдарына эмес, јакшы керектер эдерине оморкодор» деген ээжиле башкарынып, жүрүмде бүдүрери керектү.

КПСС-тин тышјанындагы ла ичјанындагы политикада күнүн сайын бүдүрүп турган јаан иште идеологический ишти кандый бир ағылу айалгадан улам тургускан эмес. Идеологический иш партиянын төс ајарузында јаантайын турат.

Коммунизмди төзөп бүдүретен жаңы кижини үредип тазыктырары күнүн сайын жаңы задачалар тургузат. Онын учун партия боло берген чокым исторический айалгала, телекейде ол ороондо болуп турган керектерле улус үредип тазыктыратан идеологический ишти колбоштырат.

Эмдиги өйдө жүрүмнин айалгазы мындый: баштапкызында, бүдүрүп турган албатыхозяйствениый задачалар элбеди, производство јаан једимдү болорына некелтелер бийиктеди, науканын ла техниканын өзүми түргендеди. «Бис албатыкалыктын духовный ийдезин тыгыдып алганыстан, онын

иштеги эрчимин бийиктеткенистен беш жылдык планды жүрүмде бүдүрери камаанду болор» деп, КПСС-тин Төс Комитединин Пленумында темдектелген.

Экинчизинде, совет улустын бичикчизи тыңыган, олардын некелтелери бийиктеген. Жадын-жүрүмнин материалый аргалары жаранган ла культурный кеми бийиктеген айалгада өзүп чыдаган бичикчи иит үйе жүрүмнин телкем жолына кирди.

Учинчизи, бүгүнгү күнде эки башка көрүм-шүүлтенин, бой-бойына өштү эки идеологиянын, эки политический системанын — социализмнин ле империализмнин системаларынын ортодо тын тартыжу өдүп јат. Идеологический, јартамал-политический ишти ол тартыжула, телекейде кату айалгала колбу јокко өткүрип болбос.

Классовый өштү социализмди јоголторго амадап турганы керегинде јажырбай айдып туру. Империализм Совет Союзка, коммунизмге удурлашкан «психологический јууны» бийик кеминде өткүрерге кичеенет.

Онын учун идеологический ишти бу агылу айалгаларды ајаруга алып өткүрери, бистин бастыра пропаганданы бастыра аргаларла элбедери керектү. Бүгүнгү күнде идеяно-таскамал ишти јангыртар, байгызар, јангы эп-аргалар табып тузаланар, бастыра пропаганданы өдүмдү эдер задача туруп јат.

Албаты-калыктын сознательнозы бийик кеминде болгонынан социальный ла экономический өзүм көнү камаанду. Онын учун идеологический ишти өткүрери јангыс ла агитаторлордын, пропагандисттердин, лекторлордын, газеттердин, науканын ла телевидениенин ишчилеринин кереги эмес. Ол — бастыра партиянын кереги.

Кажы ла партийный комитет, кажы ла баштамы партийный организация ишкүчиле јаткандарды коммунизмнин улу амадуларына, патриотизмге ле интернационализмге, ак-чек иштенерине, бойынын ижин кичееп бүдүрерине, једикпестутактарга, буржуазиянын идеологиязына јөпсинбес болорына күнүн сайын тазыктырар учурлу. Кыскарта айтса — коммунизм учун быжу ла эрчимдү тартыжаачыларды үредип тазыктырар керек.

— Андый амадула көп нургуны коммунисттер үренип турган партийный үредү јангырта төзөлдү. Андый ок амадула городто ло аймактарда партийно-хозяйственный активти үредип јат. Бистин областьта партийный ла экономический үредүнин системазында 33 мунган ажыра кичи үренип туру.

Үредү бийик кеминде болоры пропагандисттерден камаанду. Партийный комитеттер бу каруулу ишке 1200 эн талдама коммунистти ийген. Олордон беш пропагандист Алтайдын пропагандисттеринин Мактулу книгезине бичилген, 12 кижини Лениннин мактулу грамоталарыла, медальдарла кайралдалган. Шебалин аймакта пропагандист Д. Е. Плетенецкийге «РСФСР-дин мактулу культура ишчизинин» ат-нерези адалган.

Je оныла коштой коммунисттердин ле комсомолдордын политический үредүзин башкараачы ишчилердин экономический үредүзин тӱзӱгӱнинде јаан једикпестер база барын айдар керек. Кӱп школдордо ло семинарларда теоретический тӱп шӱӱлтелер коллективтин ижиле, бӱдӱрип турган задачаларыла колбоштырылбай јат. Үредү улустын политический билгирине ле иштеги эрчимине тын камаанын јетирбей турган учуралдар бар. Үренип турган теманын сурактарын шӱӱжерде кӱп улус бойынын шӱӱлтезин айтпай јадылар.

Экономический үредӱнин школдорында кезик учуралдарда үредү производствонинг задачаларыла колболбойт, продукциянын чындыгы учун, чеберлеери ле кымакайлаары учун, дисциплинаны тындыдары учун тартыжарына болушкылабайт.

Албаты-хозяйствонинг башкараачы ишчилеринин ле специалисттеринин марксистско-ленинский үредӱзин јарандыраары, ишкӱчиле јаткандарды үредип тазыктыраарында олордын учурын бийиктедери керектӱ боло берди. Кезик башкараачылар ла специалисттер политико-таскамаал иште эрчимдӱ турушпай јадылар, олор идеологический иш — бастыра партиянын, кажы ла коммунисттин кереги болор учурлу деп КПСС-тин Тӱс Комитединин июнь айдагы Пленумы некегенин јартап билип албаган болгодый.

«Политический үредӱнин учуры неде дезе, кажы ла кижини бӱгӱнги кӱндеги айалгада партиянын политиказын теренжиде билип аларында, үренип алганын иште тузаланып билеринде, бойынын эдетен керегин јакшы билип, ак-чек бӱдӱрип турарында» деп, нӱк. Ю. В. Андропов Пленумдагы куучынында айткан.

Идеологический иштин јаан учурлу бӱлӱги — лекциялар кычыраары, докладтар эдери, агитация ӱткӱрери. Туулу Алтайда бу иште 3,5 мун лектор, 4 мун докладчик, политинформатор ло агитатор туружып јат.

Албаты-калыкла колбуларды элбедеринде бирлик политкӱндер, Ачык письмонинг кӱндери, агитациянын ла пропа-

ганданын группалары, лекторийлер, сурактардын ла каруулардын туштажулары јаан учурлу.

Андый да болзо, јартамал-политический иште тузазы јок керектер база ас эмес. Кезик политинформаторлор ло агитаторлор ыраактагы ороондор, текши сурактар керегинде јилбиркеп куучындап, бойынын јуртында, коллективинде болуп турган керектерди айтпай јадылар.

Улуста угарга, билерге турган сурактар, јаан учурлу керектер көп болуп јат. Олор ого каруу сакып јадылар. Улус берген сурактардын бирүзин де каруу бербей арттырарга јарабас. Једикпес-тутакты јоголторы јанынан тургузылган сурак аайынча нени эткенин улуска ол ло тарый јетирип турары керектү. Анчада ла эмдиги өйдө, качан буржуазиянын идеологиязы социализмди, Совет јанды тын јабарлап баштаган өйдө улус берген сурактарга түрген ле чоком каруу берери јаан учурлу.

Идеологический иште патриотический, интернациональный таскадунын сурактарына ағылу ајару эдер керек. Бистин областьта ол јанынан калганчы өйдө јаан иш өтти. Ого СССР ле Горно-Алтайский автономный область төзөлгөнinin 60-чы јылдыктарын байрамдаганы, Монголияда Баян-Ульгий аймакта најылык колбулар, алтай литературанын ла искусствонун күндери Москвада ла Башкирияда өткөни, Башкириянын, Монголиянын, союзный республикалардын писательдерин Алтай јеринде уткыганы, бистин областьта Сибирдин ле Ыраак Күнчыгыштын фольклористтеринин Бастырасоюзный научный конференциязы өткөни јөмөлтө болды.

Ишкүчиле јаткандарды, анчада ла јашөскүримди В. И. Лениннин јүрүминин ле ижинин јозогына, КПСС-тин ле совет албатынын революционный, јуучыл ла иштеги ченемелине тазыктырары јаан једимдү болуп туру. Ишкүчиле јаткандардын интернациональный күүн-табы, Төрөлдин керектеринде эрчимдү турушканы күнүн сайынгы јүрүмде ле иште көрүнөт.

Кезем катулана берген телекейлик ајалгада Совет Черүде турарына јашөскүримди белетеерин јарандырар задача тура берди.

Бу јаан учурлу задачаны бүдүреринде баштаачы јерде партиянын, комсомолдын, јуунун ла иштин ветерандары ағылу јерде турар учурлу. Бистин областьта олордын тоозы 10 муннан ажыра.

Бу јаан учурлу керекте ветерандардын ижин нөкөр

Ю. В. Андропов КПСС-тин Төс Комитединде ветерандарла туштажарда темдектеген. Олордын ижи ле бастыра жүрүми бойынын Ада-Төрөлине, улу Ленинниг керегине берингенин керелегени.

Бистин областьта ветерандарла партиянын обкомында ла райкомдорында тушташканы, ветерандар ончо иштерде, анчада ла јашөскүримди үредип тазыктырарында эрчимдү туружарын јеткилдеди.

Ишкүчиле јаткандарды коммунистический күүн-тапту эдип үредип тазыктырарында, олорды албатыхозяйственный задачаларды бүдүрерине оморкодорында пресс-центрлердин, идеологический звенолордын, көргүзүлү агитациянын учуры јаан.

Экономиканы өскүреринде, коллективтердин члендеринин эл-јоннын керектеринде эрчимдү туружарын ла мергендү иштенерин јеткилдееринде социалистический мөрөйдин ле ишке коммунистический күүн-тапту болоры учун тартыжунун учуры јаан.

Бүгүн бу тартыжуда албаты-хозяйствонун 53 мунг ишчизини туружып јат. 9 мунга шыдар кижиге «коммунистический иштин мергендүчизинин» ат-нерези адалган, 25 мунг кижини бу ат-нере учун тартыжып туру.

Ишке коммунистический күүн-тапту болоры учун тартыжунун 25-чи јылдыгын областьтын ишкүчиле јаткандары иште бийик једимдерле темдектедилер. Коммунистический иштин 300 бригадазы, бу ат-нере учун тартыжып турган 1120 бригада, цех, участок мергендү иштин вахтазына турдылар.

Бүгүн 12-чи бешјылдыктын чодына Горно-Алтайскта кийим көктөөр фабриканын ишчилери Самойлова Т. А., Таскина Р. С., Зубакина Т. Ф., Чулкова В. П. ла Уразова Л. А., бөс согор фабриканын ишмекчизи Ворошина Е. И. иштеп турулар.

Областьта промышленный предприятиелердин 40-нөн ажыра ишмекчизи он биринчи бешјылдыктын төрт јылынын планын бүдүрип салдылар.

Је оныла коштой социалистический мөрөйдин төзөп, башкарып, итогторын көрүп турганында јастыралар, тутактар, булгакту керектер бар. Ол керегинде КПСС-тин Төс Комитединин бу јууктагы јөбинде база айдылган.

Мөрөйлөжип тургандар јангыс ла көргүзүлөрдин тоолор јанынан көптөдөрин кичеегилейт. Учундагы једимдер, иштин ле продукциянын чындыгы ајаруга алылбай јат. Мөрөйдин итогторы јарлалбайт, озочылдардын ченемели тар-

кабайт, мөрөйлөжип тургандарды моральный ла материальный јилбиркедер аргалар јетире тuzаланылбайт.

Мөрөйдиг итогторын көргөндө некелте јабыс болуп јат. Коомой иштеп турган, бастыра аргаларын тuzаланбаган коллективтер мөрөй башкарып турган улустыг ајарузында турбай јат.

Мөрөйлөжип тургандардыг ајарузын иштинг арбынын бийиктедерине, продукциянын чыгдыйын јарандыраына, производственный ийделерди јакшы тuzаланарына, сырьены, энергияны, иштенер өйди чеберлеерине, бастыра арга-јөө-жөни кымакайлаарына, пландайтанын чике төзөөрине, иштинг дисциплиназын тыгыдарына ууландырап керек. Ого ол идеологический иш ууланар учурлу. Төзөмөл, хозяйственно-политический ле идейно-таскамал задачаларды үзүк јок колбулу бүдүрери керектү.

Социалистический молјулар аларда, мөрөйдиг ээжилерин тургузарда, итогторын көрөрдө, јенү алгандарды моральный ла материальный јилбиркедерде, озочылдардыг ченемелин таркадарда ишкүчиле јаткандардыг коллективтеринин СССР-динг Законы аайынча берилген праволорын толо тuzаланар керек.

Ишкүчиле јаткандардыг коллективи керегинде бу јуукта чыккан Закон јаан политический учурлу. Бу документти јүрүмде бүдүрери јанынаг төзөмөл иш эмди тургуза уйан өдүп јат. Ишкүчиле јаткандар бойлорынын праволорын ла эдетен керектерин јакшы билбей јадылар. Ишкүчиле јаткандардыг коллективинин сүреен јаан таскадулу учуры производственный задачаларды бүдүрерине, кижини политический өскүрерине, јакшы кылык-јанга тазыктыраына јетире ууландырылбай туру.

Келер өйдө јаан учурлу эки байрам болор: јагы јерлерди кыралап тuzаланганынын 30-чы жылдыгы ла Ада-Төрөл учун Улу јууда Јенгенин 40-чи жылдыгы. Ол исторический күндерди байрамдаарга белетенгени бешјылдыктыг пландарын ла молјуларын кыйалта јоктог бүдүрерине, политикотаскамал ишти јарандыраына јөмөлтө эдер учурлу.

Кижини тазыктырып чыдадары јаш тужынаг ала башталала, анчада ла школдо үренген ле студент болгон жылдарда тыгып јат. Шақ онын, учун өзүп јаткан јиит үйеге јаантайын тыг ајару болоры керектү.

Бу өдүп јаткан бешјылдыктыг туркунына балдардыг ясляларынын ла садтарынын, школдордыг тоозы көптөди, олардыг материальный аргалары тыгыган. Школдор, проф-

техучилищелер, техникумдар жылдын ла 3,5—4 мун бичикчи, профессионально јакшы белетелген јииттерди ле кыстарды үределе, ишке ийип јадылар.

Балдарды үредер, идейно-политический кемин бийиктедер эп-аргалар јаранат, школьниктер ле студенттер эл-јонго тузалу иште туружары элбейт.

Је оныла коштой бу иш јанынан КПСС-тинг Төс Комитединин июнь айдагы Пленумында айдылган једикпес-тутактар бистинг областъта база барын темдектеер керек. Кезик јиит уулдар ла кыстар коомой кылык-јанду болгоны учурайт.

Калганчы өйдө школдорды үренип божоткон балдар јурт хозяйстводо, анчада ла мал өскүрер иштерде иштеп артары астады. Темдектезе, быјыл школды үренип божодоло, Чой аймакта јурт хозяйстводо 9 кижии, Майма аймакта — 14, Турачакта 22 кижии иштеп арткан.

Байла, школьниктерди ишке јилбиркедери ле тазыктырары јанынан јангыртулар эдери керектү. Школдо үренгенин производственный ишле көнү колбоштырар өй јеткен. Уренчиктерге јаландагы бригадаларда ла мал өскүрер фермаларда јакшы иштенгедий аргалар берзе, олар бойлорына јарагадый ишти талдап алала, школдын кийнинде јилбиркеп иштене берер.

Таскадулу ишмекчилерди үредип белетееринде бис профтехучилищелердин јаан аргаларын јетире тузаланбай јадыс, оларды билгир үредүчилерле јеткилдеерине ајару ас болуп туру.

Ишкүчиле јаткандардын духовный јүрүмин байгызары, творческий организациялардын, культуранын учреждениелеринин ле кинонын ижин јарандырары јаантайын партийный организациялардын төс ајарузында болуп јат.

Калганчы үч жылдын туркунына Туулу Алтайда культуранын учреждениелеринин јагы 14 туразы тудулды. Самодетельный коллективтерде 13 мун кижии туружат. Библиотекаларда централизация эткени јарамыкту болгоны билдирет.

Культуранын көп учреждениелери, темдектезе, Јабагандагы, Экинурдагы, Ондойдогы, Моты-Оозындагы культуранын Туралары јурт јерде улусты јакшы кылык-јанга тазыктыратан, јартамал-политический иш өткүретен төс јерлер боло бердилер.

Оныла коштой художественный творчестводо једикпестер база көп. Спектакльдарга, концерттердин программаларына, олардын идейный ле художественный кемине кезик парт-

организациялар некелте этпей турулар. Художественный самодетельностьто элбек калык-јон турушпайт, кружокторынын тоозы астады.

Областьта атеистический иш өдүп те турза, көп улус эмдиги жүрүмге јарабас озогы ээжилерди јандаганча.

Партийный организациялардын баштаганыла областьта идеологический ишти текши јарандырары јанынан эткен керектер ас эмес, јакшы ченемел јуулды. Је бу иште эмди де једикпес-тутактар көп болуп турганын отчетту ла выборлу партийный јуундарда ла конференцияларда коммунисттер јолду критикаладылар.

Пропаганда јаантайын бийик кеминде өдүп туру деп айдар арга јок. Бир пропагандистский кампанияны экинчизи солып турганы, ишти текши јарандырар ордына, учурын јабызат. Культуранын учреждениелеринде, «Билгирлердин» обществозында комсомолдын организацияларында кереги јок шакпырт көп болуп туру, өткүрген иштин тоозын көптөдөргө кичеенип јадылар.

Бу айдылган ла өскө дө једикпес-тутактарды јоголтоло, КПСС-тин Төс Комитединин июнь айдагы (1983 ј.) Пленумынын јөбин жүрүмде бүдүрип, идеологический, јартамал-политический ле таскамал ишти јарандыргадый аргалар бисте бар. Эмди ол аргаларды тузаланары керектү.

К. ТИШКОВ,

КПСС-тин обкомынын пропаганда ла агитация
бөлүгинин заведующийи

КОММУНИЗМДИ ТӨЗӨП БҮДҮРЕРИНЕ

«Билгирлердин» обществозынын лекторлары бүдүрип турган жакшынак задача — Ленинниг партиязынын чындык ла өдүмдү сөстөрүн албаты-калыкка жетирери, партиянын политиказын жүрүмде бүдүрерине, совет улусты коммунистический үредип тазыктырарына жөмөлтө эдери.

Лекторлор партиянын XXVI съездинин исторический жөптөрүн, КПСС-тин Төс Комитединин «Лекционный пропаганданы жарандырары керегинде», «Идеологический, политико-жартамал ишти мынан ары там жарандырары керегинде», «Партиянын идеологический, жартамал-политический ижинин жаан учурлу задачалары керегинде» жөптөрүн, Басты-расоюзный обществонын VIII съездинин жөптөрүн жүрүмде бүдүрип, экономический, социально-политический ле культурный строительстводо партия тургускан задачаларды, Коммунистический партиянын ла Совет государствонун ичбойындагы ла тышжанындагы политиказынын жаан учурлу сурактарын албаты-калыкка теренжиде жартап жадылар.

Совет интеллигенция КПСС-тин политиказын жартаарында, совет улусты үредеринде ле тазыктырарында туружып, коммунизмди төзөп бүдүрерине жаан жөмөлтө эдип жат. Анайда ишмекчилердин ле крестьяндардын жылбүлери ле жүрүп, бойынын албатызынын керектерин кичееп жат.

Академик С. И. Вавилов «Билгирлердин» обществозын төзөгөн жуунда «удабай Совет Союзтын озочыл интеллигенциязын бастыразы бу обществонын члендери болорына иженип турум» деп айткан. Академиктин айтканы чын болды. Бүгүн «Билгирлердин» обществозынын кажы ла организациязы интеллигенциянын көп нургунын бириктирип туру.

«Билгирлердин» обществозынын Туулу Алтайдагы организациязы база андый. Эмди ого төрт мунга шыдар лекторлор кирип жат. Олордын тоозында 200-ке шыдар науканын ишчилери, пединституттын үредүчилери (80 доцент ле науканын кандидаттары), школдордын, училищелердин ле техникумдардын 1500 үредүчизи, 1400-тег ажыра врачтар, экономисттер, журт хозяйствонун специалисттери, литература-нын ла искусствонун ишчилери.

Бүгүңги күнде науканың једимдерин, билгирлерди ле озочыл ченемелди таркадарында ишмекчилер ле колхозчылар элбеде туружып турганын темдектеер керек. Оның учун бүгүңги күнде лекциялар кычырары, докладтар эдери, јартамал иш өткүрери бастыра албатының кереги боло берген, совет улус бойларының билгирлерин элбедерге ле јангыртарга күүнзегени, ол ок ойдо билгирлерди өскө улуска таркадарга амадаганы — бистинг тың өзүмдү социалистический обществоның јүрүмининг јанжыга берген кебер-бүдүми боло берди.

«Билгирлердин» обществозының областьтагы организациязының члендерининг көп нургуны текши үредүлү школдордың үредүчилери, олардың ортодо талдама лекторлор ло пропагандисттер бар. Олардың бирүзи — Ондой аймакта Шашакмандагы сегисјылдык үредүлү школдо орус тилдинг ле литератураның үредүчизи Юлия Максимовна Ойноткинова керегинде бүгүн бис айдып берерге турус.

Баштапкы катап айткан куучын, кычырган лекция, эткен доклад бастыра јүрүминде ундылбай артар деп айдыжатаны чын болгодый. Оны Юлия Максимовна база ундыбаган. Ол тушта јиит үредүчиге белетенип алала, бойының үренчиктерининг ада-энелерининг алдына лекция кычыр дешкен. «Оноң бери јирме беш јыл өтти. Ол лекцияга белетенгенимди, канайда кычырганымды ундыбайдым. Лекцияны улус јакшы ондозын деп сүреен кичеенген эдим» — деп, Ю. М. Ойноткинова күлүмзиренип айдат. Башталганы јакшы болды. Үредүчи кыс сүреен јилбүлү ле солун лекция кычырды деп, бастыра Шашакман айдыжа берген.

Оноң ала лекциялар кычырары, доклад эдери, куучын айдары көптөгөн. Бойы үредүчи кижии бололо, лекцияларды јангыс ла балдар үредип тазыктырар сурактарга кычырарын асынып, Юлия Максимовна табынча бойының «портфелин» кенитти. Коммунистический партияның ла Совет государствоның ичбойындагы ла тышјанындагы политиказының сурактары аайынча көп лекциялар кычырып турды. Қалганчы јылдарда экономиканың, колхозтың јүрүмининг сурактарына ајару этти. Анчада ла СССР-динг Аш-курсакты көптөдөр программазы аайынча лекцияларын колхозчылар јилбиркеп угат. Андый лекцияларда Калининниң адыла адалган колхозтың керектери, улустың ижи, бүдүретен задачалары элбеде көргүзилет.

Је экономиканың сурактары аайынча лекция белетейле, кычырарга аңылу билгирлер керектү. Лекцияны угуп отур-

ган улус соныркап турган сурактарына лектордон чокым жартаганын сакып жадылар. Ого үзеери кажы ла суракты партиянын некелтези аайынча жартаар керек. Юлия Максимовна оны ончозын жакшы билип, кажы ла лекцияны ончо жанынан тереңжиде белетеп турат.

— Лектор спортсменге түңей, ол кажы ла күн иштеер, керектү материалдар жуур, бедренер учурлу — деп, Юлия Максимовна улай ла айдып турат. — Мен кайда ла болгомдо, нени де эткемде радиодон калганчы солундарды угарга, телевидениеден «бүгүн телекейде» деп берилтени, «ой» программаны угарга кичеенедим. Көп газеттер, журналдар кычырадым. Анайтпаганча неме болбос, лекция уккан улус берген суракты жартап болбозын — деп, Ю. М. Ойноткинова айдат.

Ю. М. Ойноткинованын билери көп бололо, улус алдына куучын айдар жайалтазы бириккени онын лекцияларын тын жилбүлү эдип жат. Куучыны онын жүргеери, сөстөри өдүмдүлө чечен. Лекцияны угуп отурган улус нени соныркап угарга турганын билип турар. Онын учун онын айтканы улуска тын жилбүлү.

Лектор жаңы солундарды улустаң озо угуп алала, ого партийный түп-шүүлтөлөр эдип жат. КПСС-тин XXVI съезди өдүп турарда, радио угуп, жаңы газет кычырала, съездтин ижи керегинде доклад эдип турган. Съездтин жөптөрилө колбулу сурактар аайынча Ю. М. Ойноткинова үредүчилердин, үренчиктердин, колхозчылардын алдына куучын айткан. Мал өскүрип турган фермаларда, койчылардын турлуларында болгон. Партиянын, орооннын жүрүминде болуп турган исторический керектер аайынча ол ло тарый лекция кычырганы, доклад эткени жаан једимдү болорын лектор Ойноткинованын ченемели көргүзөт.

Ю. М. Ойноткинова журттагы улусты, олардын ижин, кылык-жагын, жадын-жүрүмин жакшы билер. Журтта, Калининнинг адыла адалган колхозто, Ондой аймакта болуп турган керектерди жаантайын билип жат. Онын учун лекция эмезе доклад кандый да суракка учурлалган болзо, Юлия Максимовна оны јербойындагы керектерле көнү колбоштырар арганы табат.

Журтта көп улустын алдына куучын айтканда, эмезе фермада ла бригадада ас тоолу улусла, ыраактагы турлуда эки-жагыс кижиле тушташканда — кажы ла учуралда улусты жилбиркедер, олар тын соныркап турган керектер айдар арга табып турат. Је кажы ла туштажуда Ю. М. Ойноткинова

лекцияны, докладты ла куучынды партиянын некелтезиле өткүрөт.

Лекционный пропаганданы башкарып турган улусты Юлия Максимовна бу ишти сүүп турганыла, качан да болзо, лекция кычырарына белен болгоныла кайкадат. Школдо бүдүрүп турган ижи көп тө болзо, коммунист Ю. М. Ойноткинова парторганизациянын jakылтазын сөс jоктон бүдүрүп турат.

Ол бойы «Билгирлердин» обществозынын баштамы организациязынын председатели бололо, бойынын кожо иштеп турган нөкөрлөрүн, общественник-лекторлорды база андый болорына тазыктырат. Онын ижи jедимдү болды. Шашакмандагы школдын үредүчилери, jурттагы интеллигенция лекционный пропагандада эрчимдү турушкылайт.

Уредүчилер Н. А. Тадыкина, Е. А. Бадаева, Т. С. Ойноткинова, В. Я. Сыкыкова ла өскөлөри де фермаларда ла турлуларда улай ла болуп, jартамал-политический иш өткүрүп турулар. Олор колхозчыларга Аш-курсакты көптөдөр программанын учурын, оныла колбой колхозтын алдында турган задачаларды jартагылайт.

Онын учун «Билгирлердин» обществозынын бу баштамы организациязы, көп jылдардын туркунына Юлия Максимовна Ойноткиновага баштадып, Ондой аймакта эн артык деп чотолот.

Быjыл сентябрь айда партиянын обкомынын бюрозында «Билгирлердин» обществозынын областьтагы организациязынын СССР-дин Аш-курсакты көптөдөр программанын jартап турганы керегинде отchedын угарда, ол jанынан Шашакмандагы баштамы организация jakшы иштеп турганы темдектелген. Бу баштамы организация jурттагы парт-организациянын планы аайынча ишкүчиле jаткандардын ортодо идеологический ле jартамал-политический иш өткүреринде бойынын аргаларыла эрчимдү туружат.

Н. МОДОРОВ

БИЛЕРИ БЫЖУ БОЛГОНЫ — ИШТЕ БОЛУЖАР

Партийный, комсомольский ле экономический үредүниң системазында үредү идеяно-теоретический бийик кеминде, практический јанынан јаан тузалу болоры көп нургунында пропагандисттен, оноң үренип турган улус бойынын билгирлерин тыгыдып аларга јилбиркеп турганынан камаанду, кажы ла кижии марксизм-ленинизмниң революционный үредүзин, партиянын историязын ла политиказын теренжиде билип аларга күүнзегени политический ле экономический үредүниң алдында турган задачаларды бүдүретен, үредүни једимдү ле өдүмдү эдетен аргалардын бирүзи.

Үредүде турушкан улус јилбиркеери ле эрчимдү болоры көп нургунында пропагандист тузаланып турган эп-сүмеден камаанду.

Калганчы өйдө бистинг орооннын пропагандисттеринин ижинде «керектү ойын» таркап туру. Ол јанынан баштапкы алтамдарды бистинг областьтын пропагандисттери база эттилер. «Керектү ойыннын» учуры — производствоны үскедий, ого буудак эткедий шылтактарды јоголторы.

СССР-дин наукалар Академиязынын Сибирьдеги бөлүгинин Шебалин аймакта Чаргыдагы ченемел эдер Алтайский хозяйстводо чокым экономиканы үренер школдо өткөн үредүчилердин бирүзинде сүтти саап аларын ла саар уйлардын тоозын көптөдөр поточно-цеховой технологияны тузаланар тема аайынча «керектү ойын» өткөн. Үредүде турушкан кажы ла кижиге мындый айалга боло берзе нени эдер керек деп чокым јакылта берилген. Оноң олордын докладтарын текши шүүшкөн.

Ол ойын өткөни керегинде пропагандист Г. Е. Елекова куучындайт. Сүт саар жагы системада чүм јок. Оны хозяйстводо кажы ла кижии јакшы билер. Бастыра уйлар төрт цехте: субай уйлар ла кунајындар; јелдеп келген уйлар; искусственный үренделтер цех, саап турган уйлар.

Је жагы системаны тургузала, чокым участокто тузаланып баштаарда јарты јок көп сурактар учураган. Онын учун специалисттер үренип турган чокым экономиканын школында «керектү ойын» өткүрерге келишти. Специалисттер

яңы керекти канча ла кире јакшы ондоп алза, једикпестуактар түрген јоголоры јарт.

«Керектү ойын» өдүп јат. Кажы ла кижинени јартайтанын айдып берген. Сурактар тургузылган. Куучынды «директор» А. С. Казанцев баштаган.

Планда мындый сурактарды јартайтаны темдектелген: Ишти поточно-цеховой системала төзөгөндө бис кандый амал дуга једип аларга јадыс? Кандый једимдерге једип аларыс? Јенү болор аргалар кандый? Нени эдер керек!

— Јаңы системанын учуры кандыйын ончо улус билер. Оны кайда тузаланып баштаарыс? Камлактан баштаарга јараар ба? Кемде кандый шүүлте бар? — деп, «директор» сурап баштады.

— Сурак тегин эмес. Камлакта 600 уйлу фермада одус кижиништеп јат. Ишти јаңы системала төзөөргө элден озулустын ижин өскөртөр керек. Онын учун мында мал өскүречилер болужар учурлу. Јаңы системага көчөрин малчылар ортодо јартамал иштеп баштаар керек — деп, «управляющий» В. С. Строкин айдат.

— Мында јарты јок сурактар көп — деп, «бригадир» Л. Н. Бедушева куучынга киришти. — Иштеп турган улусты цехтер сайын канайда бөлиир? Иш учун акча-јал кубулар ба? Мен бодозом, бүгүн бу сурактарды јартап алар керек — деп, нөк. Бедушева айтты.

Уренип отурган өскө дө улус куучынга кириштилер. Бу үредүге ченемел аларга келген пропагандисттер база тууразында артпады.

Көп сурактар «зоотехник» Б. Г. Берстеновко берилди. «Зоотехник» уйларды азыйда уй саачыларга көстөп бергенин ајаруга албай, уйлар төрөдөр цехте группалар төзөөри, мынан ары кажы ла уй саачы 33 уй саары, кажы ла цехте чоком учет болоры керегинде куучындады.

Уренип отурган уй саачылар ла уй азыраачылар уйларды цехтен цехке көчүрери керегинде сурагылайт. «Зоотехник» бир эмеш сананды. Ол јаан учурлу суракты уй саачылар тургусканы ајарулу.

Улус айткан шүүлтелерди бастыразын пропагандист бичип алды. Ого, зоотехник кижиге, сурактар јаан учурлу болор. Темдектезе, «уйларды бир цехтен өскөзине көчүретен күн ажындыра јарт болор учурлу», «уйлар төрөйтөн цехте иштеген кижиге акча јалды коруп чыдаткан бозу учун төлөөр», «уйларды кажааннын үкпектеринде буулабас» ла өскө дө шүүлтелер зоотехникке керектү болор.

«Управляющий» жаңы системага көчкөн кийинде уй саачыларга төлөйтөнүн жартазын деп сурады. Ол ок үредүде уйларды ла бозуларды айына үч катаптап ас эмес бескелеп турар деп жөптөшкөн.

Үренип турган улус оперативный шинжү өткүрерин канайда тазоорин сурагылайт. Олорго ончозы жылбүлү ле керектү. Кажы ла уйга карточка болор учурлу, уйлар бир цехте өскөзине көчкөнүн бичип турар, уйлар желдеп келгенин, төрөгөнүн көргүскен карточкалар, уй саайтан табельдер болзын деп айдып турдылар.

Үредүде тын тузалу жаан куучын өтти. «Керектү ойында» поточно-цеховой технологияны тuzаланатан, уй саачылардын ла уй азыраачылардын ижин шиндейтен, белетелген азыралды билгир тuzаланатан жаан учурлу сурактар көдүрилди. Бу үредүде ченемел аларга турушкан пропагандисттер «керектү ойын» өткүреринин тuzалузын темдектейле, бойлорында кыйалта жоктон өткүрерис деп айттылар.

Комсомолдордын политүредүзинин пропагандисттери «керектү ойынды» «Жиит ишчилердин общественно-политический эрчимин бийиктедерине учурлалган комсомольский жуунды канайда белетейле өткүретен» тема аайынча өткүрерге белетенип турулар.

КПСС-тин Төс Комитединин партиянын XXVI съездине эткен Отчетный докладында «пропагандист — партийный үредүнин системазында төс кижиде. Шак ла пропагандисттен семинар, политшколдо үредү канайда өдөри камаанду. «Олор ончо жерлерде чындап та, тирү партийный шүүлтенин ле сөстин төс жери болор учурлу» деп айдылган. Анайда эдерге пропагандист үренип турган улусла жуук колбуда иштеер, олардын жылбүлерин жеткилдеер учурлу.

Л. МИХАЙЛОВА

ЭРЧИМДУ ИШ ПЛАННАН БАШТАЛАТ

КПСС-тин Төс Комитединин июнь айдагы (1983 ж.) Пленумы жашоо күрүмнүн идеяно-политический кемин бийиктерине, оларды эрчимдү иштенерине ле жакшы кылык-жанду болорына үредип тазыктырарына жаан ажару эдип, бу ишти тыгыдары жанынан жаңы задачалар тургускан. Ол задачаларды бүдүрерине жаан учур пропагандисттерге берилди. Пленумнын жөптөриле башкарынып, комсомолдордын политшколдорынын башкараачылары үредүни жедимдү эдерине кичеенип турулар.

Партия тургускан идеяно-политический задачаларды бүдүрери жанынан пропагандист кижинин ижи акту бойынын творческий планын тургусканынан башталып жат. Андый план үредүнин идеяно-теоретический кемин бийиктердер, үренип турган улуска быжу ла бек билгирлер берер амадулу болор учурлу.

Горно-Алтайск городто кийим көктөөр фабриканын пропагандизи нөк. Хаустова Наталья Александровна айдат: «Пропагандисттин акту бойынын творческий планы — бастыра иштин төзөгөзи деп айтканы чын. Мен ого жөпсинип турум. План жакшы тургузылган болзо, пропагандистке иштеерге жеңил. Анда үренип турган улусла канайда иштейтени айдылат.

Темдөктөзе, мен бир үредүде фабрикада комсомолдын ветерандарыла туштажу өткүрерин пландагам. Андый туштажулу үредү өткөн.

Үредү фабрикада ВЛКСМ-нин комитединин члени, бистин политшколдо үренип турган Шелепова Нинанын болу жыла жазаган радиогазеттен башталган. Радиогазетте бистин предприятиде комсомолдын организациязынын өткөн жолы айдылган. Үредүде фабрикада комсомолдордын организациязынын азыйдагы башкараачы ишчилери куучын айткандар. Олор — Елизавета Алексеевна Березикова, Лидия Аристарховна Гривцова, Светлана Ефимовна Полетаева.

Алдындагы жылдардын комсомолдоры эмдиги жиит ишчилерге азыйда канайда иштегендерин, кандый уур-күчтерге учурагандарын, оларды жеңүлү өдүп чыкканын куучындап

бергендер. Куучын бүгүңги иш, пландарды ла молжуларды ак-чек бүдүрери, дисциплинаны тыңыдары, продукциянын чыңдыйын жарандырары керегинде болды.

Сен кыйалта жоктон мергендү иштен деп жакарып болбозын. Анайда эрчимдү иштенерге кажы ла комсомолец акту күүниле кичеенери керектү. Оны мен үредү өткүрерде кыйалта жок жартап айдып турадым. Бойынын ижи учун каруулу болгонын кажы ла кичи билип турар учурлу.

Менде комсомолдордын ла јашөскүримнин үчинчи бригадазынын кийим көктөөчилери үренип јат. Бис озорло јылдын ла социалистический молжуларды экономический јанынан чокомдап тургузып јадыс. Менин акту бойымнын творческий планымда темдектелгени аайынча үренип турган улустын бирүзи төс теманы јартап башкарар алдында молжузы бүдүп турганы керегинде отчет эдип јат. Уүре-јелелеринин алдына ујатка түшпеске кыстар молжуларын ажыра бүдүрерге кичеенгилейт».

Үредү једимдү болотоны оны чоком ууламјылу өткүргенинен камаанду. Пропагандист политшколдо өдөтөн үредүнин амадуларын ла задачаларын темдектеп јат. Ол амадуларды ла задачаларды бүдүретен чоком темалар ла сурактар тургузылар учурлу.

Пропагандисттин акту бойынын творческий планы иште кубулардан маат жок. Кажы ла үредүде јаны сурактар көдүрилер. Оны ажындыра билип, пландап болбос. Ненин учун дезе, јүрүмде, коллективтин ижинде, телекейдеги айалгада кубулталар болуп јат. Ол кубулталар, болуп турган јаны керектер аайынча пропагандист бойынын творческий планын түзедип, ого јанжыгулар ла кожулталар эдип јат. Баштап тургузылган план үредүлү јыл чыгара бүдүретен иштин төзөгөзи, текши ууламјызы болуп артар.

«Планды бузулбас эдип тургузып болбос — деп, Кан-Оозы аймакта «Ленинский наказ» колхозто комсомолдордын политшколынын пропагандизи нөк. Такысова Анна Табуевна шүүп туру. — Бистин күнүн сайынгы јүрүмисте болуп турган јаны керектер пропагандисттин творческий планына түзедүлер эдет. Је ол түзедүлер баштап тургускан планды јаныс ла байгызып јат».

Пропагандисттин акту бойынын творческий планында башка-башка бөлүктер болор учурлу. Үредүлү јыл чыгара иштейтен творческий планды мындый схемала тургузарга јараар:

— үредү өткүретен күн;

- өдөтөн үредүниң темазы ла сурактары;
- үредүниң амадузы ла задачалары;
- үредүни өткүретен план;
- үренген тема аайынча куучын өткүретен сурактар;
- үренип турган улус бүдүретен jakылталар;
- белетейтен рефераттардын ла докладтардын тематиказы;
- үредү өткүрерде тузаланар материалдар ла техниче-ский жазалдар;
- үредүниң итогы.

Политшколдордо өдөтөн үредүниң тематиказы программада айдылган. Ол пропагандасттин ижин жеңилтип жат. Кажы бир үредүни канайда өткүретенин творческий планда үренип отурган улус билерин, өдөтөн теманын сурактарын коллективтин ижиле колбулу болгоны аайынча анылап темдектеер. Үредү өткүретен планда жаңы эп-аргалар тузаланарын, улусты жылбиркеткедий сурактар тургузары темдектеер.

Үредү өткүретен планды тургузарда экинчи керек — үредүниң амадузын жартайтаны. Бу иште программала, анда айдылган методический шүүлтелерле башкарынар керек. Үредүниң амадузын чокымдап жартаганынан үредү једимдү, улус билип алганы терең болоры камаанду.

Үредүлердин амадузын программа аайынча марксизм-ленинизмниң классиктеринин иштерин ле партиянын документтерин үренип өткөн согында чокымдаарга јараар. Амаду үредүлердин идеяный ууламјызын чокымдаар, теманын тос сурагын, алдында өткөн лө эмди өдөтөн темаларла колбулу болгонын көргүзөр учурлу.

Үредү өткүретен планда текши теоретический сурактарды үренгенин улустын ижиле, коллективтин жүрүмиле колбоштырганы јаан учурлу. Туулу Алтайдын озочыл пропагандасттеринин — Ю. Д. Бурыйдын, Ю. А. Королеванын, Н. М. Курносованын, Н. И. Чайканын, В. И. Орлованын ла өскөлөринин де ижинин ченемели үредүде теориязы практикала колбоштырганы јаан тузалу болорын көргүзет. Бу ишти калай өткүрерге јарабас. Пропагандаст бойынын творческий планын тугузарда теорияны коллективтин практический ижиле кандый өйдө канайда колбоштырарын ончо јанынан тереңжиде шүүп көрөлө, темдектеер учурлу. Мында пландар ла молјулар бүдерине јөмөлтө эдерин јеткилдеер керек.

Үредү өткүретен планнын учында үредүде тузаланар

плакаттарды ла диаграммаларды, технический аппаратураны талдап алатаны бичилер. Темдектезе, пропагандист Афанасьева В. М. «Орооннын хозяйствозын орныктырар иштерде (1921—1925 јј.)» деп теманы үренип өдөргө «КПСС-тин историязынын» атлазынан алган картаны ла «Миллиондордын творческий ижи» деп адалган плакаттарды тuzаланарын темдектеди. Ол плакаттарда гражданский јуунын кийинде орооннын хозяйствозын орныктырган иштер көргүзилген.

Албатынын хозяйствозын орныктырарында комсомолдор ло јашөскүрим турушканын көргүзерге «Комсомолдын мааныларында тагынган ордендер» деп комплектен диапозитивтерди тuzаланганы ла 1921—1925 жылдарда комсомолдын ат-нерелү ижи керегинде «Комсомолдын алты орденни» деп адалган пластинканы укканы јакшы болор.

Теманы үренип божодоло, учында үренип алганын бектештиреринде научно-популярный фильм көргүзерин планда темдектеерге јараар. Үредүден башка «Как закалялась сталь» («Болот канайда кызыган») деп фильмди ле албаты-хозяйствоны орныктырган өйгө учурлалган өскө кинофильмдерди көрөргө јараар.

Пропагандисттин бойынын творческий планынын экинчи бөлүгинде үренип турган кажы ла кижинин иште ле общественно-политический јүрүмде эрчимин тыгыдар амадула иштейтени темдектелип јат. Бойынын творческий планынын экинчи бөлүгин јакшы тургузарга пропагандист үредип турган улузын билер учурлу.

Планнын экинчи бөлүгинде пропагандист иштин эки ууламјызын темдектегени јакшы болор. Ол — үренип турган улустын иштеги эрчимин тыгыдарыла, олар производствонун ээзи болгонын билип турарына јөмөлтө эдери; улустын эл-јон ортодо политический иште јилбиркеп туружарына болужары.

Пропагандист Шальтина Надежда Егоровна куучындайт: «Мен башкарып турган политшколдо Кан-Оозы аймакта Талицадагы совхозтын Јодралудагы фермазынын койчылары ла өскө дө ишчилери. Олордын ижин ајаруга алып, мен бойымнын творческий планымды тургузып јадым. Планда улустын иштеги эрчимин тыгыткадый, политический билгирин бийиктеткедий, јакшы кылык-јанга тазыктыргадый иш өткүрерин, јакылталар берерин пландап турум.

Анайда эткенинен туза бар ба? Бар. Политшколдо үренип турган комсомолдор Улу Октябрьдын 66-чы жылдыгына

јакшы белетенгендер. Стенгазет чыккан, художественный самодеятельностьтын концерти тургузылды.

Эл-јон ортодо иш өткүреринде Мюсова Галя, Бочеева Таня, Харламов Саша јакшы туружып јадылар. Олор башка-башка иштү комсомолдор. Таня Бочеева — ишмекчи, Саша Харламов — тракторист, Садучин — койчы. Олор политический билгирлерин тыгыдарга кичеенип, кажы ла үредүге јакшы белетенеле келгилейт».

Баштапкы ууламјы аайынча пропагандист үренип турган кижинин ижин једимдү эдерине, таскадузын тыгыдарына болужып јат. Анчада ла бойына алынган социалистический молјуны бүдүрерине јөмөлтө эдери јаан учурлу.

Творческий планынын үчинчи бөлүгинде пропагандист бойынын теоретический билгирлерин бийиктедерине ле методический эп-аргаларын јарандырап иштерге учурлап јат. Кезик пропагандисттер бойларынын творческий пландарында јаңыс ла аймакта өдүп турган семинарларга јүрерин ле эки-үч произведениени үренерин пландап турганы ас.

Планнын бу бөлүгинде марксизм-ленинизмнин эгирдеги университетинде, пропагандисттин таскадузын бийиктедер школдо, курстарда үренгендерин темдектеер, марксизм-ленинизмнин произведениелерин, партиянын документтерин үренетенин, идеологический иштин теориязы аайынча литератураны, политический үредүнин методиказын, анайда ок эн артык пропагандисттердин ижинин эп-сүмезин үренетенин темдектеер керек.

Бу ок бөлүкте бойынын билгирин элбедер иштерди художественный литератураны кычырарын, музейлерге јүрерин, кинофильмдерди көрөрин пландаарга јараар. Ненин учун дезе эстетический таскадузы тын болгоны пропагандисттин ижинде кыйалта јоктон керектү. Бүгүнгү күнде политүредүдеги улустын некелтези јаан, олор ончозына јилбиркеп үренерге күүнзеп јадылар.

Л. КАЩЕЕВА,

КПСС-тин обкомында политический үредүнин
Туразынын консультанты

1984 ЖЫЛДА ТУУЛУ АЛТАЙДА ӨДӨТӨН БИРЛИК ПОЛИТКУНДЕРДИН ТЕМАТИКАЗЫ

1. Партиянын XXVI съездинин, КПСС-тин Төс Комитединин Пленумдарынын ла XXIII областной отчетно-выборный партийный конференциянын жөптөрүн бүдүреринде коммунисттердин баштаачы учуры январь
2. Албатынын депутаттарынын Советтери — совет общественнын политический төзөгөзи февраль
3. Өдүп жаткан ой лө бистин задачаларыс март
4. Ленинизм — бистин өйдин революционный маанызы апрель
5. СССР-дин Аш-курсактын программазын бүдүреринде журтхозяйственный науканын ла озо-чыл ченемелдин учурын бийиктедер май
6. Албатыга товарларды көптөдөрине — текши кичеemel июнь
7. Азыралды артыкташтыра эдип алары — общественный малды женүлү өскүрер арга июль
8. Өдүп жаткан ой лө бистин задачаларыс август
9. Өзүп чыдап жаткан јиит үйени чыдамкай ла эрчимдү ишчилер эдип тазыктырар сентябрь
10. Социалистический ада-төрөлди корыыры СССР-дин кажы ла гражданинин агару кереги октябрь
11. Айландыра турган ар-бүткенди корыыры — јаан учурлу экономический ле социальный задача ноябрь
12. Он биринчи бешжылдыктын төртинчи жылын мергендү божодор декабрь

ЈААН ЈЕДИМДЕРДИҢ ЈОЛЫ

Улу Октябрьский социалистический революциянын јенүзининг шылтуунда алтай албаты, бистинг орооннын өскө дө албатылары чылап ок, национальный ла социальный базынчыктан јайымданала, экономический ле культурный өзүмнинг телкем јолына кирген. Алтай албатынын социализмнинг јолыла өзүп келгени — ондор үйе алтайлардын үргүлјиге амадаганы јүрүмде бүткени.

Бу исторический јолдо улу јаан једимдердин бирүзи — алтай улустын, Сибирьдин ле Ыраак Күнчыгыштын көп албатыларынын чылап ок, национальный литературный тзөгөни, бойларынын тилиле книгелер чыгып баштаганы. 1983 јылда декабрь айда Туулу Алтайда книгелер чыгарар издательство тзөлгөнининг 60 јылдыгы толды. Бүгүн ол Алтайда книгелер чыгарар издательствонинг Туулу Алтайдагы бөлүги деп адалат.

1920 јылда РКП(б)-нинг обкомы ла облревком Совет јаннынг задачаларын јартаары јанынан јербойында јуртаган улустын ортодо иш өткүреринде ле бичик билбези јоголторында алтай тилле чыккан книгелерге јаан учур берип, облоного көчүрөөчилердин комиссиязын тзөзин деп јакару бергендер.

Бичикчи үч алтай кижини общественный тзөлгө ажыра иштеер көчүрөөчилер эткен. Олор подразверстка өткүрериле, бандиттерди јоголтор тартыжула колбой орустап чыккан листовкаларды ла кычыруларды алтай тилге көчүрип тургандар. Көчүрөөчилер партийный эмес улус болгон.

Јербойындагы партийный ла советский ишчилер, активистер алтай тилле чыккан книгелерди, брошюраларды ла листовкаларды, көп нургуны политический литератураны керексип турганын ајаруга алып, РКП(б)-нинг обкомы 1923 јылда февраль айда көчүрөөчилердин тоозында коммунисттерди кошкон.

1923 јылда 27 февральда областьтын баштапкы партийный конференциязында облононын доклады аайынча резолюцияда айдылды: «Алтай албатынын ортодо иш мергендү өдөр учурлу. Онын учун көчүрөөчилердин комиссиязын тзө-

зöйлö, оны алтайларды тöрöл тилиле чыккан јакшы книгеле јеткилдегедий эдип, материальный јанынан тыгыда јеткилдеер».

1923 јылда 8 декабрьда Советтердин II областной съездинин јöбинде мындыј јакылта берилген: «Бастыра делегаттар јерине јанып барала кöчүречилердин комиссиязына материальный болуш берери керегинде улустын ортодо јартамал иш öткүрер учурлу. Кöчүречилердин комиссиязы бичиктер чыгарар аргалу болзо, алтай тилле кепке базылып чыккан литература кöптöör, анайда алтайлардын культуразын бийиктедип баштаарыс».

Ол јылдарда революциянын, гражданский јуунын ла бандиттерле тартышкан јылдардын кийнинде областьтын экономиказы ујан да болгон болзо, партиянын обкомы ла облревком 1923 јылда книгелер кепке базып чыгарар ишке үч мунг салковой акча берген. Кöчүречилердин комиссиязында үч кижии иштеген. Онын кийиндеги јылдарда книгелер кепке базып чыгарарына акча там ла кöп берилип турган. 1924 јылда — он мунг салковой, 1925—1928 јылдарда — јылына он бир мунг салкойдон берилип турган.

1923 јылда совет öйдö баштапкы алтай-орус словарь — С. Я. Кумандиннин словарии чыккан. Ол јыл «Јажы јаан улусты үредерине керектү баштапкы книге» (авторы Н. А. Каланаков), «Кызыл күн» букварь кепке базылып чыккан. 1926 јылда «Совет — јоктуга арга» («Совет — надежда бедняков») деп адалган јаан улусты үредетен учебник (авторлоры — П. П. Тыдыков ло В. И. Фролов) «Ойгор бичик» («Книга мудрости») чыккан, авторлоры А. В. Тозыяков ло М. В. Мундус-Эдоков.

1923—1928 јылдарда бастыразы 96 книге кепке базылып чыккан. Олор — учебниктер, партийный ла советский иш, кооперация, јурт хозяйство, су-кадыкты корыыры керегинде бичиктер, военно-политический сурактар аайынча ла художественный литература болды. Кепке базылып чыккан литературанын текши тиражы 125911 экземпляр болгон.

Орус тилден алтай тилге кöчүреринде 13 кижии турушкан, ол тоодо 2 коммунист, 11 партийный эмес үредүчи, öскö дө ишчилер. Кöчүречилердин ортодо бойынын произведениелерин бичип турган 6 кижии болды. Темдектезе, П. А. Чагат-Строев В. И. Ленинге учурлап «Ойгор баатыр» («Мудрый богатырь») ла «Кара-Корум» деп поэманы бичиген.

1925—1926 јылдарда областьта алтай литератураны кеп-

ке базып чыгарар иш бир эмеш ондоло берген. РКП(б)-нин обкомынын бюросы 1925 жылда 21 октябрьда көчүрөөчилердин комиссиясын литературный коллегия эткен. Коллегия 7 кижиге болды. Олордын 5 кижиге — партиянын члендери, председатели облононын заведующийи, члендери — областьтын алтай башкараачы ишчилери. Азында үч кижинин ордына коллегиянын штадында акча-жал алып турган бир ишчи — литколлегиянын качызы арткан.

Литколлегия издательствонун пландарын тургузып, көчүрилген материалдардын чындыгын шиндеп турган. Договорлор тургузары башталган.

1928 жылда литколлегияны облонодон «Красная Ойротия» ла «Кызыл Ойрот» газеттердин редакциялары башкараарына бергендер.

Партиянын обкомы областьта алтай тилге китептер чыгарар ишти жарандыраарына жаантайын жаан ажару эдип турган. 1931 жылда «Областьтын партийный организациясынын алдында эмди турган задачалар» деп адалган жаан учурлу директивалардын жуунтызынын «Печать ла журткорлор» деп бөлүгүндө мынайда айдылган: «Алтай улуста бичиичилер табып өскүреге литературага жаңы эрчимдү улус алзын, эмди бар иит литераторлорды бириктиреле, алтай бичиичилерди көптөдөр иш баштазын деп, партиянын обкомунда культпроп бөлүккө жакару берер».

Китептер чыгарар ишти там жарандыраар арга ВКП(б)-нин обкомы 1933 жылда 10 августта «Ойротияда национальный партийный издательствонун төзөөри керегинде» жөп жараткан. Ол жөптө айдылды: «Партийно-массовый литератураны, анчада ла марксизм-ленинизмнин классиктеринин произведениелерин национальный тилге чыгарганынын жаан политический учурын ажаруга алып, ОГИЗ-тин системазынан айрыла, алдынан башка национальный партийный издательстволор төзөөри керегинде ВКП(б)-нин Төс Комитединин жөби аайынча ВКП(б)-нын обкомы жөптөп туру:

1. «Ойротияда национальный партийный издательство төзөйлө, оны ОГИЗ-тин системазынан айрыр.

Ойрот тилге кепке базылып чыккан партийно-массовый литератураны национальный калыкка түрген жетирерге амадап, литератураны таркадар ишти потребсистемага берер. Потребсоюз аймактарда кажы ла сельподо китептер сада-тан аңылу ларектор ло полкалар жазазын деп жакару берер».

Жаңы төзөлгөн национальный издательствонун ижи жаан-

тайын ВКП(б)-нын крайкомынын ла обкомынын ажарузында болгон.

Лиит издательствонун коллективи алтай тилле политический, журтхозяйственый, художественный литератураны, алтай школдорго учебниктерди кепке базып чыгарар ишти тынгытты.

1940 жылда 28 майда ВКП(б)-нын Алтайский крайкомынын бюросы «Ойротский национальный издательствонун ижи керегинде» суракты шүүжеле, «...Ойроттын национальный издательствозын тözөгөниле кожо ойрот албаты төрөл тилиле чыккан бичиктерди кычырар аргалу боло берди — деп темдектеген. — Издательство латинизированный алфавиттен орус тил тözөлгөлү алфавитке көчөри јанынан јаан иш өткүреле, баштамы школдын учебниктерин төрөл тилле чыгарды, эмди орто үредүлү школдордын учебниктерин төрөл тилле чыгарары јанынан элбек иш башталды» деп, партиянын райкомынын јөбинде айдылган. (ПАГАО № 969 1940 ј.).

Партиянын крайкомы партиянын обкомынын ажарузын издательствонун ижин јагырта тözөөринде ууландырды.

1940 жылда ВКП(б)-нин Ойротский обкомынын бюросы партиянын Алтайский крайкомынын өрө айдылган јөбин шүүп көрөлө, национальный издательствонун ижин јарандыратан чокым иштер темдектеген.

ВКП(б)-нин Алтайский крайкомынын бюросы 1941 жылда 15 марттагы јөбиле Ойротский областной национальный издательство Алтайдагы книгелер чыгарар издательствонун бөлүги эдилген.

1948 жылда Ойротский автономный областьты Горно-Алтайский автономный область деп өскөртө адаганыла кожо, издательство Горно-Алтайский национальный издательство, 1953 жылдан ала Туулу Алтайда книгелер чыгарар издательство деп адалган.

1964 жылда издательство Алтайда книгелер чыгарар издательствонун Туулу Алтайдагы бөлүги деп адалды.

Издательствонун коллективи партиянын съездтеринин ле КПСС-тин Төс Кемитединин Пленумдарынын јөптөрилелер, партиянын обкомынын ла облисполкомнын јөптөрилелер башкарынып, кепке базып чыгарып турган литературанын идейный, научный ла художественный кемин бийиктетти. Ого издательствонун келер јылдардагы ижин озолодо пландап турганы јаан јөмөлтө этти.

Партиянын Программанын, советский патриотизмнин

ле пролетарский интернационализмнин, албатылардын на-
жылыгынын идеяларын таркадарына марксизм-ленинизмнин
классиктеринин произведениелерин алтай тилле чыгарганы
тын жөмөлтө эткен.

Алтай тилге көчүрилеле, кепке базылып чыккан полити-
ческий литературада: К. Маркетын ла Ф. Энгельстин «Ком-
мунистический партиянын манифести»; В. И. Лениннин
«9 январь», «Совет жаннын эмдиги задачалары», «Комму-
низмде жаш баланын «Сол жанына жайылар ооружы», «Улу
баштаңкай», «Мөрөйдү канайда төзөөр», «Государство ке-
регинде», «Апрельдеги тезистер», И. В. Сталиннин «Ленин
керегинде», «Ленинизмнин сурактары керегинде» ле өскө-
зи де, М. И. Калининнин «Ишкүчиле жаткандарга Совет жан
нени берген?», С. М. Кировтын «Жашөскүрим керегинде» ле
өскөзи де, Л. И. Брежневтин статьялары ла куучындары,
партиянын ла государствонун өскө дө башчы ишчилеринин
эске алынгандары ла произведениелери.

Партиянын съездтеринин, КПСС-тин Төс Комитединин
Пленумдарынын, СССР-дин Верховный Советинин сессия-
ларынын материалдары, СССР-дин Закондоры алтай тилле
улай ла чыгып жат.

1943 жылдын январь айынан ала жылына 12 катап, тек-
ши кеми 24 печатный лист, тиражы 500—1000 экземплярла
«Агитатордын блокноды» алтай тилле чыгып туру.

60 жылдын туркунына областьта болуп турган социально-
экономический жаңыртулар керегинде книгелер, партийный,
советский ле хозяйственный иш керегинде литература чы-
гып келди. Ол тоодо жирменчи жылдарда партиянын Уставы
ла Программасы алтай тилле чыккан, РКП(б)-нин уезд-
ный комитединин качызы Л. А. Папардэнин «Ойротиянын
коммунисттеринин эмдиги задачалары», одузынчы жылдар-
да партиянын обкомынын качызы П. Хабаровтын «Колхоз-
тор — сок жагыс чике жол» деп брошюразы, ВКП(б)-нын
обкомынын качызы П. Я. Гардиенконын «Ойротиянын
10 жылдыгы» деп книгези, «Лениннин жолыла баратан учеб-
ник», «Ойротиянын школдорынын задачалары», «Мал өс-
күрери, социалистический жаңыртар задачалар», иштин озо-
чылдары: малчылар, механизаторлор, шоферлор, фронттын
ла тылдын геройлары керегинде очерктер кепке базылып
чыккан.

Туулу Алтайдын партийный организациязынын комсо-
молынын, пионерлердин историязы керегинде книгелер, об-
ластын юбилейлерине учурлалган литература чыккан.

Горно-Алтайский автономный область тӧзӧлгӧнининг 60-чы жылдыгына ла СССР тӧзӧлгӧнининг 60-чы жылдыгына учурлай «Бирлик биледе» ле «Кырлар ла жылдыстар» деп жуунтылар чыккан. Бу книгелерде совет албатынынг социальный ла интернациональный бирлигининг једимдери, совет улустын патриотизми ле интернационализми, базынчыктаткан албатыларды јайымдаарында Улу Октябрьдын учуры, орус ла ӧскӧ дӧ карындаштык албатылардын алтай албатыга болужы кӧргүзилген. Алтай лениниана тӧзӧлгӧн.

Алтайларды бистинг Тӧрӧлистинг кӧпнациональный духовный культуразыла колбоштырарга алтай тилле орус ла совет бичиичилердинг: А. С. Пушкиннинг, М. Ю. Лермонтовтын, А. М. Горькийдинг, Н. Островскийдинг, М. Шолоховтын, Д. Фурмановтын, А. Гайдардын, Г. Марковтын, А. Коптеловтын ла ӧскӧ дӧ кӧп бичиичилердинг произведениелери кепке базылып чыккан.

Алтай тилге кӧчүрилеле, Украинанын, Казахстаннын, Грузиянын, Киргизиянын, Башкириянын, Азербайджанын, Туванын, Хакасиянын, Якутиянын, Калмыкиянын, анайда ок Болгариянын, Венгриянын, Румыниянын, МНРдинг, КНДРдинг, ЧССРдинг, ГДРдинг, Кубанын ла гран ары јанында ӧскӧ дӧ ороондордын прогрессивный бичиичилерининг произведениелери кепке базылып чыккан.

Алтай тилле бичип турган улустын тоозы кӧптӧди. Издательствонын ижинде СССРдинг бичиичилерининг Союзнын члендери А. Адаров, А. Демченко, Д. Каинчин, С. Каш, Г. Кондаков, В. Самыков, Б. Укачин, Э. Палкин, К. Телесов ло ӧскӧ дӧ бичиичилер эрчимдү туружып јадылар.

Областын бичиичилерининг организациязынын органы — «Алтайдын тууларында» деп литературно-художественный ла общественно-политический альманах улай ла чыгып туру. Альманахта бичиичилердинг, журналисттердинг, художниктердинг, литературовед-критиктердинг произведениелери јарлалат.

Издательство тӧзӧлгӧн баштапкы ла кӧннӧн ала областын алтай школдорына учебниктер чыгарары јанынан јаан иш ӧткӧн.

Алтай албатынынг бичикчизи тынганыла, политический билгири бийиктегениле, орус тилди јакшы биле бергендериле (алтай улустын 79 проценти орустап јакшы кычырып ла куучындап билер), бичиичилердинг ле журналисттердинг тоозы кӧптӧгӧниле кожо издательство чыгарып турган про-

изведениелердин· идейный ла художественный кеми бийиктеди. Журт хозяйстводо ло гуманитарный наукаларда, экономикада иштеп турган научный ишчилердин произведениелери кепке базылып чыгып јат.

Туулу Алтайда национальный книгелер чыгарар иштин историязы — СССР-де культурный революциянын једимдеринин жаркынду страницазы. Общественный тӱзӱлгӱлӱ иштеген кӱчӱреечилердин комиссиязынын бӱгӱнги издательствонун јаан ла чӱмдӱ аппаратадына јетире, агитационный листовкалар, плакаттар, брошюралар чыгарып баштаганына ала бастыра телекейде текши жарлу художественный произведениелерди ле научный иштерди кепке базып чыгарарына јетире ӱткӱн јол — издательствого јенгил ле кӱнӱ јол болбогон. Ол једимдер — КПСС-тин ленинский национальный политиказын јӱрӱмде бӱдӱргенинин једимдери.

Кепке базып чыгарып турган книгелердин идейный кемин бийиктедеринде ле чындыйын јарандыларында јаан једимдерге једип алганы учун издательствонун коллективи РСФСР-дин Госкомиздадынын Мактулу грамотазыла, Дипломыла кайралдалган.

В. ТОНҚУРОВ,
Алтайда бичиктер чыгарар издательствонун
Туулу Алтайдагы бӱлӱгинин директоры

ТЕЛЕКЕЙЛИК СУРАКТАР ААЙЫНЧА

1. ВАШИНГТОННЫҢ ЈУУГА БЕЛЕТЕНЕР ПОЛИТИКАЗЫ

Эн јаан империалистический орооннын — США-нын телекейлик политиказы эмдиги администрация јанда турган өйдөң ала бастыра албатыларга јеткерлү боло берди. Улус өлтүретен јуу-јепселдер ле јуулажар техника эделе, миллиардтар доллар астам алып турган байлар, Ак-турага экелип отургускан президент Рейганнын башкарузы ол миллиардерлерден Америка бастыра телекейди бийлеп аларын јеткилдеер јакару алды.

Миллиардерлердин башкарузы ишкүчиле јаткан албатыкалыктан каландар ажыра көп акчаны айрып алала, военнопromышленный комплекске берди. Государствонын бюджетинде јуулажар керектерге чыгымдар 1980 жылда 24,3 процент болгон болзо, 1985 жылда 36 процентке јетире бийиктеери пландалган.

Тегин де көп черүни там көптөдөри, оны јангы ядерный јуу-јепселдерле јепсеери США-нын башкараачыларына телекейде олјочыл политика өткүрерине керектү болды. Вашингтон бойынын јуулажар ийдезине јөмөнип, јер-үстинде көп райондорды «США-нын јүрүминин јилбүлерин јеткилдеп турган јерлер» деп јарлады.

Ол «јилбүлерди» корулап аларга Ак-тура планетанын бастыра талалары јаар өскө ороондорды ла албатыларды бийлеерге, олардын ичбойындагы керектерине кирижип, Вашингтонго јарамыкту јан тургузарга «түрген тузаланатан» черүлерин ийерге белен. Ол ок черүлерге Вашингтонго јарабай турган башкаруларды антаратан, прогрессивный јандарды јоголтотон јакару берилет.

Күнбадыш Европада, Японияда, Канадада, Австралияда Американын монополиялары бойларынын тын монополияларла конкуренцияда тартыжып болуп албай салала, экономический ле политический кызар иш өткүрип јадылар. Бойынын союзниктеринин социализмнин ороондорыла садузын ла өскө дө колбуларын үзеле, олардын экономиказын уйдаадып турулар. Эн јаан јети капиталистический государствонын башчыларын Ак-тура кызаланду керектерди јоголторын шүүжерге јууп алала, оларго бойынын эко-

номический ле политический амадуларын жүктеп берерге албаданат.

США-нын администрациязы ЦРУ-нын жажытту ижин, анайда ок жуулажар ийдезин жаңы өзөөчи ороондорды тоноорго, олордын ичбойындагы жүрүмине кирижерге ууландырат. США-нын политиказына жөпсинбеген учуралда Вашингтон жаңыс ла экономический кызарына болорзынбай, көп учуралдарда черүзин тузаланат.

Андый программала США Төс Америкада ла Кариб талайдын бассейнинде ороондорго табару эдип туру. Баштап Вашингтонго жарабай турган башкарулу государстволорго акча-жөөжөлө болуш берерин Ак-тура шиндеп турган телекейлик фондтор токтодот. Онон Американын пропагандазы ол ороондордын башкаруларын не ле деп жабарлап баштайт. Вашингтоннын администрациязынын андый кылыктары государственный терроризм болуп жат.

США Төс Америкада ла Кариб талайда блааш-тартышту керектердин аайына политический аргаларла чыгардын ордына жүзүн-башка бандалар жууула, үредип жепсейле, ол ороондор жаар ийе берерде, олор амыр-энчү журтап жаткан улусты өлтүрүп, аш-курсак салган складтарды, күйдүрер ле одырап немелерди өртөп турулар. Оны ончозын ээчиде Американын черүзин ийерис деп кезедип коркыткылайт. Коркыдарга бу государстволордын жараттары жаар жуучыл керептер ийет, жерлеринин үстиле самолетторы кайып учкылайт.

Je ого до болорзынгылабайт. Телекейде эн тын ийделү ле черүлү империалистический государство — США сүрен кичинек Гренада республиканы жуулап киргенин бастыра телекей жаратпай турарда, президент Рейган актанарга амадап, Вашингтон Гренадада бар американ улусты корулап аларга болуп, черү ийерге келишкен деп айдып турды.

Төртөн беш жыл мынан озо Гитлер баштап Чехословакияга, онон Польшага жуулап кирерде Германия бу ороондордо журтап жаткан немец укту улусты корулап аларга черү ийди деп айткан эди. Эмди США-нын президенти Рейган эмезе билбес жанынан, эмезе билеле, өнөтийин Гитлердин сөстөрүн база катап айтты.

Американын улузына Ливанда кандый да жеткер болбогон, je США бу ороон жаар талайчы пехотинецтерин ийеле, оны ээчиде Ливаннын жараттары жаар жуучыл керептерин ийе берди. Ол керептердин самолетторы Ливаннын городторун ла журттарын бомбалагылайт, артиллериязы Ливан-

нын јерин аткылап, јаш балдарды, үй улусты, каргандарды кырып өлтүрүп турулар. Керептердин артиллериязынын уур снарядтарыла, истребитель-бомбардировщиктердин бомбаларыла Јуук Күнчыгышта амыр-энчүни јеткилдейтен Вашингтон ло Тель-Авив тургускан планды жүрүмде бүдүрүп турулар.

США-нын бүгүнгү күндеги администрациязы Кампучияда үч миллион кижини кырып өлтүргөн Пол Потты ла онын бандазын бойынын союзниги эдип алганы база тегин учурал эмес. Пол Поттыг бандазын акча-јөөжөлө јеткилдеп, мылтык-бычакла јепсеп тура Вашингтон ол бандага Кампучияда эмди де канду керектер эдерине болужып туру. США анайда ок Афганистан јаар ийип турган контрреволюционерлердин бандаларын акчала јеткилдеп, кийиндирип, үредип, мылтыкла јепсеп, бу ороондо демократический јанды јоголторго амадайт.

США-нын эмдиги администрациязы телекейде террор өткүрерин государствонын политиказы эдип алганы кандый јаан јеткерлү болгоны Никарагуага удурлаштыра өткүрүп турган каршулу иштег көрүнөт. Вашингтон бу орооннын албатызын колго тудуп аларга күжүренеле, болуп албай салала, ченелген эп-сүмезиле ороонног чыгара сүрдүргөн Сомосанын черүзинин арткан-калганын јалдап алды. ЦРУ-нын ла Пентагоннын офицерлери јалдап алган контрреволюционерлер Никарагуанын јерине јуулап киреле, городтор ло јурттар өртөп, больницаларды, школдорды жемирип турулар.

Эмди Вашингтонног камаанду коштой турган государстводордын черүлерин Никарагуага јуулап кирерине белетеп турулар. Јууга белетенер иштерди США-нын генералдары башкаргылайт. Ол керегинде Американын газеттери, Пентагоннын башчылары јажырбай айдып турулар.

США бойынын государствозынын политиказы эдип өткүрүп турган терроризмди «Совет јеткерле» тартыжарга өткүрүп турус деп айдат. Андый ок амадула США-нын президенти Рейган СССР-ге, социализмге ле коммунизмге удурлаштыра «крестовый поход» јарлаган. Эмди Вашингтон андый ок «крестовый походты» Төс Америкада национально-јайымданар тартыжуны тумалаарга, Јуук Күнчыгышка кирип аларга, Африкада ла Азияда бийлеп отураарга өткүрүп баштады.

«Совет јеткерден» коруланатан шылтакла Күнбадыш Европанын кезик государстволарынын јеринде Американын

«Першингтерин» ле канатту ракеталарын тургузып баштадылар. Анайда эткенинин жаан жеткири нөкөр Ю. В. Андроповтын угузузында иле-жартына чыгарылды. США-нын администрациязы Күнбадыш Европанын албатыларын орды жок төгүн «Совет жеткерле» коркыдала, олардын ороондорынын жерине бойынын жаңы ракеталарын тургусканы, чындап та, оларго тын жеткер экелди.

Бүткүл албатыларды, бүткүл континенттердин улузын кырып жоголторго, жер-үстінде жүрүмди жок эдерге белетенип турганын США-нын администрациязы амыр-энчүни жеткилдейтен иш деп уйалбай да, кемзинбей де айдып туру.

США-нын государствозынын политиказы эдип алган терроризм жаңыс ла СССР-ге, өскө дө социалистический ороондорго удурлаштыра ууланган эмес, же анайда ок бастыра прогрессивный кижиликке удурлаштыра ууланган.

2. Империализмнин каршулу кылыктары

1945 жылдан ала США жер-үстінде болгон бастыра жууларды эмезе бойы баштаган, эмезе ого киришкен. Вашингтоннын администрациязы жер-үстинин башка-башка талаларында — Средиземный талайла, Жуук Күнчыгышта, Африкада, Азияда, Латинский Америкада өнөтийин жуу-согуштар көдүрип баштаган.

США-нын империализми 1945 жылдан ала 1983 жылга жетире телекейде эткен эн каршулу керектери мындый:

1945—1949 жылдарда — США Китайдын албатызынын революциязынын једимдерин жоголтоло, бойы бу ороондо бийлеп артып калар амадула Китайда интервенция эткен. Интервенцияда Американын 113 мунг кижилү, 600-ке шыдар самолетту, 150 жуучыл керептү черүзи турушкан.

1946—1949 жылдарда — США-нын ла Англиянын талайда жуулажар 5 мунг кижилү черүзи жуучыл керептердин ле авиациянын (200-тег ажыра самолеттын) јөмөлтөзиле Грециянын жерине олјолоп кирген. Олјочылар Грецияда демократический революцияны былча базып жоголтоло, ороондо монархический јан тургузарында турушкан.

1937 жылда — Американын талайда жуулажар пехотазын Парагвайда түймеен көдүрген албатыны былча базарга ла США-га јарамыкту јан тургузарга ијгендер. Анайда Американын јыдаларынын болужыла ороондо түймеген кылыкты тоскурала, көп улусты өлтүреле, көбизин түрмелейле, военный диктатура тургускан.

1948—1953 жылдарда — США-нын 90 мун кижилү черүзи Филиппиндердин реакционный башкарузына бу ороондо ишкүчиле јаткандардын түймеенин јоголторына болушты.

1950—1953 жылдарда — США Кореяда олјочыл јуу өткүрген. Бу јууда Түштүк Кореянын реакционный башкарузынын черүлерине болужып, США-нын 350 мун кижилү, 1 мун танкту, 1600 самолетту ла 300-тен ажыра јуучыл керептү черүзи турушкан. Бу јууда Американын черүзи бойынын калјузын ла казырын көргүзип, «тынар тынду неме јок јер эдер» тактикала јуулашкан, өрт чыгарар кижиле өрттөөр напалмды, бактериологический ле химический јуу-јепселди ченеп, тузаланган.

1954 жылда — США-нын Төс Разведывательный Управлениези јалдап алала, үредип белетеген черү Американын авиациязынын јөмөлтөзиле Гватемаланы јуулап кирген. Јербойындагы контрреволюцияга болужып, Арбенстин демократический башкарузын антарала, ороондо военный диктатуранын јанын тургускан.

1958 жылда — США-нын черүзи (14 мун кижиле) 6-чы флоттын јөмөлтөзиле Ливанга кирген. Олјочы черү Ливан албатынын јангы демократический јүрүм учун тартыжузын былча базып јоголторында турушкан.

1961 жылда — США-нын администрациязы бойынын јеринде јүзүн-јүкпүр баскындарды јуујла, тербезендерди јалдайла, оларды үредип белетейле, јепсейле, Кубада революционный јангы антарарга Плая Хирон райондо талайдан Кубанын јерине јуулап кийдирген. Анда 1,5 мун черү, 80 самолет, 35 јуучыл кереп турушкан.

1964 жылда — США, Англия, Бельгия бойынын черүлерин Конгодо прогрессивный башкаруны антарала, бу ороондо албатынын национально-јайымданар тартыжузын јоголторго ийгендер. Олјочыл јууда 10 мунга шыдар кижилү, 60 самолетту черү турушкан.

1964 жылда — Американын черүлери Панаманын јеринен США-нын черүлерин чыгарзын, турлуларын јоголтсын, республиканы камаан јок этсин деп некеп турган Панамадагы каналдын зоназында јуртаган улустын демонстрациязын тоскырған, көп улус шыркаткан ла өлгөн.

1964—1979 жылдарда — США Вьетнамда олјочыл јуу өткүрген. Јуучыл самолеттордон амыр-энчү јуртап јаткан улусты бомбалагандар, керептердин уур артиллериязынан аткылаган. Вьетнамнын улузын кырып өлтүрер, городторын

ла журттарын, аш өскүрер кыраларын жок эдер жууда олжочылар химический жуу-жепселдер, напалм, өскө дө жаан жеткерлү жуу-жепселдер тузаланган. Ороонго, онын улузына, экономиказына, ар-бүткенине, журт хозяйствозына жаан каршу жетиргендер. Онын түбеге эмдиге артканча.

1964—1973 жылдарда — США Лаостын реакционный башкарузына национально-жайымданар тартыжунын Патет-Лао фронтына удурлажа тартыжарга черүзиле болушкан. Анда 50 мун кижиге, 1500 самолет, 40 кереп турушкан.

1965 жылда — Доминиканский республикага удурлаштыра США жуу-жепселдү интервенция эткен. Бу республикада журтаган «американ улусты корыырга турус» деп, США 40 мун кижилү черү ийди. Черүни 275 самолет ло 50 жуучыл кереп жөмөгөн. Бойынын жайымы учун тартыжуга көдүрилген улустын көп каны төгүлген.

1970—1975 жылдарда — Американын черүзи Камбоджада реакционный башкаруга удурлажа тартыжуга көдүрилген албатынын түймеенин тоскырган. Анда США-нын 70 мун кижилү, 500 самолетту, 70 керептү черүзи турушкан.

1971, 1973 жылдарда — США-нын Төс Разведывательный Управлениези башкарганыла Боливияда, Чилиде ле Сальвадордо демократический башкаруларды антарала, фашисттердин жагын тургускан.

1982 жылда — США «Жуук Күнчыгышта амыр-энчүни жеткилдеерге» турус деп, Ливаннын жерине 800 талайчы-пехотинец ийген. Эмди Американын Ливандагы черүзинин текши тоозы 2000-га жетти. Ливаннын жараттарынын жуук жагында США-нын 30 жуучыл кереби туруп жат. Ливаннын национально-жайымданар ийделерин, амыр-энчү журтаган улузын Американын керептеринин артиллериязы аткылап, авиациязы кейден бомбалап туру. США-нын амадузы — Ливанда черүзиле бек туруп алала, Сирияны ла өскө дө араб госуударстволорды кезедип, колдо тудары.

1983 жылда — США бойынын черүлерин Гренада жаар ийеле, демократический башкаруны антарган, Вашингтонго жарамыкту ла онон камаанду башкару тургускан. Эмди Гренадада жуулажар турлу жазап баштады.

США камааны жок өскө дө госуударстволордын ичбойындагы керектерине кирижерге, жагы агрессиялар, интервенциялар эдерге белетенип туру.

4 акча